

MONUMENTLØSE – når Bok-Norge har avslått at det kan reises en statue av nazi-sympatisøren Knut Hamsun, kan det heller ikke reises statue av Rolf Jacobsen, skriver Hans Fredrik Dahl. (Foto: Sverre Heiberg og Ole C.H. Thomassen)

Det umulige monument

Dagbladet
3/3-94

Det er sørgelig at Rolf Jacobsen døde. For nå kommer sikkert en eller annen til å kreve et monument over ham. Og det må avslås.

Rolf Jacobsen kan ikke få noe monument i Norge, ikke på ca. 30 år. Det har det etablerte Bok-Norge, anført av Forfatterforeningens mangeårige leder Ebba Haslund og støttet av Dagbladets kulturredaktør, indirekte, men bestemt avslått.

Rolf Jacobsen var nemlig nazist, medlem av NS under krigen, derfor landssvikdømt og straffet for unasjonalt atferd etter 1945. Og Bok-Norges representanter har gjennom fjorårets Hamsun-debatt slått fast at noe monument over en forfatter som også var landssvik, om enn aldri så folkekjær og elsket for sin diktning, det kommer ikke på tale, verken som statue eller offentlig plass så lenge krigsgenerasjonen lever.

Med dette er selvfølgelig effektiv bom satt for enhver offentlig hyllest av Rolf Jacobsen også. For hva hadde Hamsun gjort som ikke Rolf Jacobsen gjorde seg skyldig i?

Langt mindre, faktisk. Rolf Jacobsen var medlem av Nasjonal Samling, fra oktober 1940 til mai 1945. Det var Hamsun aldri. Jacobsen trodde på Quislings politiske misjon i det okkuperte Norge, gikk god for ettpartistaten og tilsluttet seg NS' sosiale og økonomiske politikk. Sitt gamle parti, Arbeiderpartiet, og dets eksilregjering

ring i London, avskrev han som moralsk og politisk bankerott.

Hamsun mente mye av det samme. Men til forskjell fra Jacobsen holdt han sine meninger stort sett for seg selv. Han anklages riktignok ofte – også her i avisa – for pro-tysk propaganda, for å ha oppfordret unge nordmenn til å kaste børsa og «gå hjem» i stedet for å kjempe i 1940. I virkeligheten falt denne uttalelsen i et privat brev og Hamsun ble frikjent for den i 1945. Dessuten gjorde Hamsun bak kulissene hva han kunne for å avverge tyske henrettelser av unge nordmenn, hva nesten ingen andre torde eller hadde anledning til.

Jacobsen, derimot, propaganderte sine NS-holdninger utad, som redaktør for Kongsvinger Arbeiderblad. Han fikk tre og et halvt års straffarbeid og langvarig tap av borgerlige rettigheter, mens Hamsun sak som kjent var av langt mildere art.

Ingen av dem skrev «nazistisk» litteratur, selvfølgelig. Hamsun skrev hamsunsk, og Jacobsen pionerte den lyriske modernisme. De som tror at nasjonalsosialismen som åndsretning bare består av norrøne folkerap og forlorne vikinghjelmer, burde lese «Jord og jern» og «Mysterier» om igjen. Og selvfølgelig var disse norske dikterne ikke alene blant 30-tallets kunstnere om å gi Adolf Hitler tilslutning: Herbert von Karajan og Ezra Pound, for bare å nevne to med varig innflytelse, gjorde det samme.

Hamsun viste ingen offentlig anger etter 1945. Det opphisset mange. Ikke Rolf Jacobsen heller. Enda verre: Jacobsen fortrenget sitt medlemskap, benektet det og vred seg unna. Kan en slik holdning være mer forenlig med

det litterære Norges krav enn en Hamsuns olympiske ironi?

Nei, Rolf Jacobsen-monumentet får vente. Vente til alle som er født før 1930 er gått bort. Med den nåværende levealder skulle det tilså i saken blir vurdert først rundt år 2020 eller så.

Jeg ser egentlig bare ett argument til forsvar for Jacobsens sak i forhold til Hamsuns. Det er til gjengjeld ugyldig etter norsk rettstenkning. Noen kunne finne på å si at Hamsun var en langt mer berømt dikter i 1940, nobelprisvinner og verdensnavn, slik at hans sak må veies tyngre enn den den gang 33-årige Jacobsen med bare én diktsamling bak seg.

Dette er i så fall å forveksle forbytelsen med forargelsen, og la den offentlige skuffelse avgjøre den moralske kvalitet av gjerningsmannens handlinger – hvilket selvfølgelig er helt utillatelig. Under rettsoppjøret ble alle dømt for det de hadde gjort – og så kom ethvert annet forhold inn som straffeskjerpene: at man var berømt, eller at man var ukjent; at man var utdannet, eller at man burde visst bedre likevel; at man var ung og burde forstått, eller eventuelt at man var gammel og erfaren. Gjerningsmannens subjektive skyld, målt etter straffelovens objektive kriterier, ligger i ethvert tilfelle til grunn for dommen – ikke den folkelige forargelsen, hevntanken. Noen tanke om at ens diktning skulle veie opp for politiske synder, kan ikke begrunnes for den ene uten også å gjelde for den annen.

Ja, for det er da vel fortsatt slik at vi tenker rettslig og prinsipielt, ikke opportunistisk og bløtt, om så alvorlige ting som våre landsmenns svik og skyld?